

УДК 811.161.2'271.12

Наталія Голікова

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ НОВОТВОРИ В МОВОСТИЛІ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

У статті проаналізовано субстантивні інновації в художньому дискурсі П. Загребельного. З опертям на категорію okazіonalності та на прескриптивний і дескриптивний різновиди мовної норми виділено дві групи неолексем: потенційні та власне okazіональні іменники. Виявлено, що досліджувані новотвори відбивають загальномовну тенденцію щодо найактивнішого способу словотворення – суфіксального. Досліджено структуру стилістичних значень та особливості функціонування аугментативів і демінутивів, а також низки власне okazіоналізмів, змодельованих за допомогою стилістичного прийому мовної гри. Зроблено висновок про те, що індивідуально-авторські новотвори мають безпосередній вплив на розвиток мовно-літературного стандарту, слугують цінною джерельною базою для його поповнення.

Ключові слова: стилістема, мовна норма, okazіональність, потенційне слово, власне okazіональне слово, стилістичне значення, сема, мовна гра.

The article analyzes substantive innovations in the artistic discourse of P. Zahrebelnyi. With the support for the category of occasionality and for the prescriptive and descriptive varieties of the linguistic norm, two groups of neo-lexemes are singled out: potential and actual occasional nouns. It was discovered that the novelties reflect the general tendency of the most active method of word formation – suffixal. The structure of stylistic values and peculiarities of the functioning of augmentatives and deminutives, as well as a number of actual occasions modeled by stylistic reception of speech game, is explored. It is concluded that individual authors' new developments have a direct influence on the development of the linguistic literary standard and serve as a valuable source for its replenishment.

Key words: stylistema, linguistic norm, occasionality, potential word, proper occasional word, stylistic meaning, sem, language game.

Мовотворчість П. Загребельного завжди дивувала читачів як неординарним, глибоко філософським поглядом автора на події минулого й сьогодення, так і okazіональними

мовностилістичними засобами. Численні стилістими, які в художньому дискурсі белетриста репрезентують категорію okazіональності, потребують оцінки щодо їх відповідності літературній нормі, а також щодо стилістичних функцій конкретних стилістем у художніх текстах.

Дослідники постійно наголошують на тому, що літературна мова, яка прагне до стандартизації, уодноманітнення, збереження традицій, і мова художньої літератури, що «виявляє виразну тенденцію до індивідуалізації висловлення, до пошуку таких засобів мовної виразності, які б асоціювалися з індивідуальною мовотворчістю, з мовним новаторством, із характерними ознаками мовної особистості» (Г. М. Сюта [Єрмоленко та ін. 2013: 42]), – це різні феномени національної мови. Не збігаються, зрозуміло, й поняття мовно-літературної норми та стильової художньої норми, хоч вони й мають обов'язкові точки перетину.

Аналіз інноваційних одиниць у художньому дискурсі П. Загребельного передбачає їх обґрунтування з опертям на прескриптивну та дескриптивну норму. Ідея розподілу мовно-літературної норми на такі два різновиди, що є актуалізованою в колективній праці «Літературна норма і мовна практика» [Єрмоленко та ін. 2013], а також у розвідках Т. А. Коць [Коць 2010], Г. М. Яворської [Яворська 2000] та ін., уможливорює об'єктивний підхід до визначення ступеня відповідності або, навпаки, невідповідності okazіоналізмів мовно-рівневим нормам. Пояснюючи специфіку двох типів літературної норми, Т. А. Коць наголошує: якщо прескриптивна норма як сукупність тенденцій відбору та правил використання мовних засобів засвідчена в словниках, граматиках, то дескриптивна норма відбиває реально вживані в мові лексеми, словоформи, конструкції, які не завжди відповідають установленим зразкам [Коць 2010: 48].

У романістиці П. Загребельного виявлено численні інновації, що потребують лінгвостилістичного обґрунтування в зв'язку з обома типами лінгвальної норми.

Серед авторських новотворів розрізняємо: 1) потенційні слова; 2) власне okazіональні слова. Потенційні слова

розглядаємо як неолексеми, утворені незвичним (раніше не апробованим) поєднанням тих чи тих узуальних морфем або основ, наявних у мовній системі. Власне оказіональні слова – це авторські новотвори, що не відповідають мовно-літературному стандарту, а подекуди й художньо-стильовій нормі.

У художньому дискурсі П. Загребельного всі потенційні та власне оказіональні слова є стилістично маркованими, однак вони істотно відрізняються між собою як ступенем наближення до узуальних одиниць, так і кількісним складом, способами й засобами словотворення, продуктивністю вживання, функціями.

Серед індивідуально-авторських іменників розрізняємо неодеривати, що виникли за зразком узуальних субстантивних слів такими способами: 1) суфіксальним; 2) префіксальним; 3) конфіксним; 4) редеривацією; 5) основоскладанням. Структура новотворів та їх сукупність у межах тих чи тих словотвірних типів відбивають загальномовну тенденцію щодо найактивнішого й найстрокатішого словотворення іменників за допомогою низки дериваційних суфіксів. Високий ступінь продуктивності мають морфемі *-ість-*, *-ств-*, *-ї-*, *-ик/-иц'*, *-к/-ок-*, *-ин/-ин'*, інші – слугують утворенню лише одного або кількох слів: *-ят-*, *-аг-/ -яг-*, *-уг-/ -юг-*, *-тель-*, *-б-*, *-от-*, *-оц-*, *-ор-*, *-ач-*, *-их-*, *-ун-* тощо. Причому деякі суфікси виконують важливу семантико-стилістичну роль не лише в складі простих слів, а й є значущими для композитів та тих новотворів, що змодельовані префіксально-суфіксальним способом або поєднанням двох суфіксів.

Наприклад, складні іменники *бугаєзнавство*, *землерийство*, *марнотратництво*, *однокашництво*, *пустомельство*, *славохвальство*, *словоливство* та ін., а також слово *безборідство*, утворене конфіксним способом, на нашу думку, доцільно вналежнити до того самого словотвірного типу неодериватів з домінантним формантом *-ств-*, що репрезентує релевантну для лексичних значень цих неолексем сему 'узагальнене явище чи ознака'. На відміну від мовотворчості багатьох письменників, у прозі

й поезії яких авторські іменники такого зразка – подекуди рідкісне явище (пор. з висновком І. С. Лощинової, яка, досліджуючи неолексеми в мові творів 22 письменників Дніпропетровщини, виявила лише один подібний оказіоналізм *титанство* в поезії В. Коржа [Лощинова 2016: 69–70]), у романістиці П. Загребельного мовні одиниці із суфіксом *-ств-* – це один з найрозгалуженіших словотвірних типів, репрезентований кількома десятками (понад 40) авторських новотворів.

Новотвори-потенційні слова – продуктивні словотвірні типи іменників з дериваційними суфіксами *-ість-* (*звированість, згорбатілість, знетямливість, лихоманковість, музейність, нещоденність, покинутість, пригорбленість, притемненість, розпроміненість, розсатанілість, самість, тьмавість* тощо), *-j-* (*батожджя, важководдя, вировиння, громослів'я, закорінення, знезмістовлення, зненавидження, знікчемніння, зрозпачення, позасвіття, розлунювання, хлюпостання, шкураття* та ін.), *-ик-* (*втішальник, бродник, жереб'ятник, лаяльник, придурювальник, роздмухувальник, розслідувальник*). Такі слова досить поширені в мовній практиці українців. Хоч таких лексем не фіксують лексикографічні джерела, вони відповідають розмовно- та художньо-стильовій нормам.

Групу нормативних слів можуть поповнити такі іменники, як *зароблена, змаганина, ламанина, нужденина, оливина, російщина, чужинина; бабиня, ворогиня; розхилок; готовизна, самотизна; гарнота, дивнота; тайнощі, хвалоці* та ін., що їх сконструйовано поєднанням узуальних кореневих і суфіксальних морфем на зразок загальноновживаних лексем *порожнина, княгиня, новизна, турбота, ревнощі* тощо. Передусім таку перспективу мають потенційні слова, що функціонують у контекстах, стилізованих під народну творчість, наприклад: *Не роззявляй губи на чужу чужинину й заробленину* (Диво: 106).

Відбивають тенденцію українського словотворення потенційні слова, утворені способом редеривації: *втрим, безчас, лагідь, намисл, непогодь, непрохідь, перестриб, покреп, помурк, пропад, розприск, розсвист, розтоп*, а також

деякі іменники-новотвори, що є результатом префіксації: *прадумка, напівдумка, напівобійми, напівзаконник, напівспогад, півдурак, надначальник*. Подібні неодеривати є специфічною ознакою художнього стилю, як і композити на зразок *краснослови, крутоспади, крутоспадь, ніжноцвіт, очодоли, перворозум, тонкостанність* та ін. Наведені композити виконують естетичну функцію в текстах П. Загребельного, пор.: *Він (Сивоок) став з повного розбігу, аж схитнувся наперед туди, звідки насмішувато видивлялася на нього чорними [...] очодолами [...] коняча голова...* (Диво: 43); *Скаже згодом наш перворозум: «Всяк чоловік є той, яке серце в нім...»* (Я, Богдан: 67); *...ніхто не міг зрівнятися у тонкостанності й вигинистості з більшовськими дівчатами* (Розгін: 315). Експресивний потенціал аналізованих композитів зростає тоді, коли вони утворюють ампліфікативні ряди в межах одного висловлення, наприклад: *Раділа (Євпраксія) своїй стрункотілості, білолікотності, білоколінності* (Євпраксія: 198).

Особливістю стилю П. Загребельного є численні назви суб'єктивної оцінки. Зазвичай їх утворюють за допомогою низки суфіксів, що мають первинне значення збільшення або зменшення на зразок пар антонімічних слів *котище – котик, вовцюга – вовчєня, дідуган – дідусик*. У мовотворчості П. Загребельного спостерігаємо постійне семантико-стилістичне зближення неодериватів двох протиставлених словотвірних типів, базоване на переосмисленні значень суфіксів, пор.: *Фокстрот – це тільки обіймище, а танго – пригортаннячко!* (Юлія: 79).

Для мовостилю П. Загребельного характерні новотвори з суфіксами *-иц-* (*обозовище, цвинтарище*), *-иськ-* (*баронисько, зливисько*), *-юг-* (*генералюга, невдалюга*), *-як-* (*гітлеряка, капітаняка*), *-юр-* (*бідацюра, фашистюра*), *-яр-* (*бородяка, чемоданяра*), а також слова на зразок *бабера, ногака, попіло, ямега*, утворені приєднанням малопродуктивних суфіксів *-ак-, -ег-, -ер-, -л-, -ил-*. Деякі з них поповнюють словниковий фонд сучасної української літературної мови, як лексема *обжирайло*, що виражає

зневажливість. Це слово фіксує Словник української мови, ілюструючи його значення прикладом із роману «Диво» П. Загребельного: *«А ті [варяги] собі й далі глузувати та кепкувати і ляяти наших богів.., а всіх нас **обжирайлами..** дражнити»* (СУМ V: 498). Зауважимо, що в тексті роману це речення, крім слововживання *обжирайло*, містить утворений таким самим способом іменник *обпивайло*, який не ввійшов до реєстру жодного тлумачного словника, тому кваліфікуємо його як потенційне слово: *...а всіх нас **обжирайлами та обпивайлами** дражнити* (Диво: 101).

Іменники-аугментативи зазвичай передають значення об'єктивної збільшеності, нерідко поєднуваної з відтінком зневажливості [Клименко 2000: 184]. Пор.: ***Веприще** – ось як назвати, – сказав князь, – бо такі **кабанюра** чималий* (Диво: 453) та *Це, коли хочете, бугай, **бицюра, бугаюра**, який перебрів і переплив усі ріки, озера й моря передєладдя і, вичалапкавшись на твердий берег безмежних можливостей, без вагань став топтати все...* (Стовпо-творіння: 57–58). У першому висловленні синонімічні слововживання *веприще* та *кабанюра* номінують велику тварину, а в другому контексті синоніми *бицюра, бугаюра* вжиті в переносно-метафоричному значенні «вкрай наполеглива людина, яка за будь-яких умов досягає мети». Емоційно-оцінні компоненти 'осуд', 'презирство', що розвиваються в семантиці цих слів, засвідчують наявність у них суб'єктивної оцінки.

У художньому дискурсі П. Загребельного частіше натрапляємо на аугментативи, які виражають негативну суб'єктивну оцінку, ніж на збільшувальні утворення, що виконують свою первинну функцію. Наприклад: *... називали глумливо новгородців плотниками, а Ярослава – **кривондякою**...* (Диво: 455); *...вся в чорному **бабера** з сучкуватим **ціпурою** в руках, залякла спершу, побачивши парочку...* (Диво: 391); *Зостався один **хетезюк** поламаний та хура залізяччя...* (Тисячолітній Миколай II: 144); *Єфрейтор Лясков задавака й **брехуняра*** (Добрий диявол: 9); *– Це нижче моєї гідності – стояти коло такого **обдертюха!** – бурчав Лясков* (Добрий диявол: 22) тощо.

Важливою ознакою ідіолекту П. Загребельного є численні неодеривати, змодельовані за допомогою суб'єктивно-оцінних суфіксів *-к/-ок-, -ик-, -ичк-/-ичок-, -очк-/-очок-, -ат-/-ят-, -ен'-, -еньк-* та ін. На відміну від стилістичної системи української мови, у якій демінутиви, або зменшувальні слова, репрезентують широкий спектр позитивних конотацій на кшталт 'зменшеність', 'здрибнілість', 'пестливість' тощо, в мовотворчості прозаїка іменники *банкірик, боярчата, візирик, директорик, економістик, загсик, інженерик, командирчик, комісарик, королев'ята, менеджментик, патріотик, письменничок, підполковничок, плацдармик, полковничок, радгоспик, скромнячок, царшичко, юристик* та багато ін., навпаки, найчастіше слугують вираженню негативного ставлення до реалій, які вони номінують. У процесі їх словотворення порушено узвичаєні норми сполучування морфем. Як відомо, демінутивні суфікси не поєднують з коренями, що співвідносять слово з реалією (нерідко особою), яка має важливий соціальний статус, належить до вершини державної або церковної ієрархії, має військове звання чи обіймає посаду в певній професії тощо. Такі денотати в суспільно-комунікативній практиці, зокрема в офіційно-діловому спілкуванні, не прийнято характеризувати за оцінною шкалою «позитивне» – «негативне». Натомість у структурі значень зафіксованих okazіоналізмів наявні конотативні семи 'несхвалення', 'осуд', 'презирство', 'іронія' – репрезентанти категорії пейоративності. У багатьох контекстах такі стилістемі передають осуд, зневажливе ставлення до тих чи тих персонажів: – *Князеньку!* – *реготав позаду Бурмака, жалюгідний карлик, препаскудний базіка, набитий дурень.* – *А свинячого вуха? Князеньку!* *А хвостика? Князюсику!* (Диво: 452): *З своїм папусиком* (папою римським), *папунчиком, папунятиком* вони мене (герцога Вельфа) *виплюнуть, як виноградну кісточку* (Євпраксія: 345); *Леся забула навіть про свою іронічність. Назвала б нікчемного Сироту не секретарем, а секретариком або секретарчиком...* (Тисячолітній Миколай II: 215–216); – *Власне, ти* (Совинський) *вгадав лише завдяки своїй розлогій*

гуманітарній освіті, яку нині пустили на пси супермодні економісти, юристи, менеджментки і банкірики (Брухт: 187) та ін.

У мовотворчості П. Загребельного трансформовані демінутиви набувають статусу назв суб'єктивної оцінки, як і більшість аугментативів. Наявні в них спільні конотативні семи на кшталт 'зневага', 'осуд', 'презирство' підсилюють негативну експресію суб'єктивно-оцінних іменників, уживаних в одному синтаксичному сегменті. Наприклад: – *Це ж наклеп! – обурилась юридична Твердохлібова душа. – А хто перевірятиме? І кого – Корифея? У нас Корифею вірять. Цим тримаємось. Президентик це знає – і вклякнув умить. Будь ласочка, вам кабінетик! Та й не кабінетик, а кабінетяру!* (Південний комфорт: 331). Спільнокореневі іменники *кабінетик* і *кабінетяра* виконують однакову функцію – вираження осудливо-негативного ставлення до влади – й водночас підсилюють іронічний зміст усього висловлення.

Отже, численні потенційні іменники, які належать перу П. Загребельного, з одного боку, поки що не «вписані» в літературний стандарт, а з другого, – відбивають словотвірний характер реально вживаних в українській мові лексем, тобто здебільшого відповідають дескриптивній і художньо-стильовій нормі.

У мові прози П. Загребельного з-поміж численних стилістем виокремлюємо власне оказіональні іменники. За типом словотворення (або формотворення) їх розрізняємо три групи оказіональних іменників: 1) семантико-дериваційні; 2) лексико-семантичні; 3) граматичні. Такі індивідуально-авторські одиниці, наголошує В. А. Чабаненко, наявні у творах усіх письменників, вони виникають у результаті свідомого, стилістично мотивованого відхилення від міжстильових норм і завжди є продуктом індивідуальної мовотворчості, своєрідним експромтом митця [Чабаненко 1980: 13], який «працює» в площині стильових норм, почасти розширюючи їх межі. Адже можливості мови виявляються значно ширшими, ніж узуальне чи нормативно закріплене системою вживання мовних знаків [Колоїз 2009: 7].

Активна словотворчість П. Загребельного сприяє формуванню в okazіональних іменників конотативно-оцінних компонентів, які вносять у художню оповідь переважно знижену, іронічну тональність, збагачують аксіологічне поле авторського дискурсу.

Продукуючи різнотипні okazіоналізми, письменник повсякчас спирається на невичерпне багатство мовних ресурсів. Він оригінально комбінує «стандартні» лінгвальні одиниці, вдаючись до тих чи тих стилістичних прийомів. У процесі моделювання власне okazіональних іменників, автор почасти вступає в «мовну гру». «Мовна гра» зазвичай породжує нові засоби вираження певного змісту або актуалізує нове змістове наповнення слова, зберігаючи або змінюючи його звичну форму.

У групі власне okazіональних слів звертаємо увагу, зокрема, на іменники жіночого роду з морфемою *-ація*, утворені на зразок субстантивів латинського походження *демонстрація, федерація* та ін.: *геометризація, дуракції, задирація, ерундація, кукурудзація, міні-стовпотизація, обнімація, сивілізація, стовпозація, фізикалізація, цілувація* тощо. Неолексеми з дериваційною морфемою *-ацій-*, яка має абстрактне значення з наявними в його структурі релевантними семантичними компонентами 'влада', 'офіційність', зазвичай уживають у суспільно-політичній сфері. Приєднання «чужого» суфікса до кореневих морфем слов'янського походження спостерігаємо майже в усіх індивідуально-авторських новотворах, що наближує їх до розмовного стилю й водночас порушує стильову норму офіційно-ділового спілкування. Неолексеми, утворені в такий спосіб, у висловленнях набувають негативно-конотативних відтінків несхвалення й зневаги. Експресивно-іронічний ефект семантико-дериваційних okazіоналізмів є відчутним у випадках їх функціонування поряд з нормативними іменниками, наприклад: *Інтеграція в Європу. Обіймація з Сполученими Штатами. Руконогозадирація перед усім, що паном зветься* (Брухт: 151).

П. Загребельний нерідко експериментує з «оїдами». В останніх романах письменника «Брухт» і «Стовпо-творіння»,

що написані у формі іронічної історії про «самостійне» життя України після розпаду радянської імперії, фігурують численні семантико-дериваційні okazіоналізми, зокрема іменники-композиції з другою основою *-крат(ія)*. Давньогрецьке слово *κράτος*, яке означає «сила, влада» (СІС: 459), в сучасній українській мові зазнало певної семантичної нейтралізації і перетворилося на суфіксоподібний елемент – суфіксоїд [Городенська 1988: 29]. Натомість у творах прозаїка зафіксовано низку власне okazіональних іменників на кшталт *дармократія, димократія, домократія, дурнократія; геронтократи, дідократи, пантократор* тощо, у структурі стилістичних значень яких актуалізовано негативно-оцінні компоненти, експоновані семантикою перших основ, що характеризують саме владу. Їхня експресивність зростає у випадках нанизування повторюваних або фонетично чи лексично варіативних okazіоналізмів у межах одного лінійного контексту. Наприклад: *Ох, домократія! Ах, домократія! Ух, домократія! Ех, домократія! А ще ж можна: юх, ех, іх, їх...* (Стовпо-творіння: 13); *Тут мені (батюні) натурчали в обидва вуха: дюмократія, дурнократія, дерьмократія. Ви там з нею опреділилися? – Так точно. Стовпократія!* (Стовпо-творіння: 54); *У когось там демократія-дурнократія, а в нас стовпократія* (Стовпо-творіння: 63).

Ознакою ідіолекту П. Загребельного є штучна «делімітація» нормативних та okazіональних слів за допомогою такого орфографічно-словотворчого форманта, як дефіс. Наприклад: *...а тут я (Ледва) з нашими українськими ласкавостями: «Дівчино, рибчино, чорнобривко моя!» Що ж лишається бідним думумбам? Тільки й того, що допитуватися, що то за таємнича українська мова, де і дів-чина, і риб-чина, і Гали-чина, і Ти-чина? Що воно за «чина» в українській мові?* (Брухт: 127). Мовну гру вбачаємо в графічному виділенні т. зв. суфіксоїда «чина» в низці загальноновживаних слів, спеціально підібраних автором з метою відтворення комічності ситуації, що виникла під час спілкування чужоземців з українською жінкою.

Такий самий стилістичний прийом неодноразово слугує виділенню смислово значущих префіксоїдів, які додають до лексичних значень власне okazіональних слів іронічно-конотативних відтінків. Зокрема, в контекстах *...але за ним (Сиротою) стояли великі НІБИ: ніби-прогрес, ніби-НТР, ніби-розквіт і ніби-майбуття...* (Тисячолітній Миколай I: 17); *А хто, викачуючи з бюджету мільйонні кредити «під Ягнича», закуповує за них ніби-метал в Швеції, Німеччині й навіть у США, ніби-імпортує той ніби-метал до Кучугур, ніби-виготовляє з нього дефіцитну ніби-продукцію, ніби-експортує її знов же до тих швецій, німеччин і америк...* (Брухт: 190) роль префіксоїда виконує порівняльно-модальна частка *ніби*, яка зазвичай виражає сумнів, непевність щодо висловлюваного (ВТССУМ: 647), а в наведених реченнях репрезентує аксіологію обурливого ставлення або до персонажів, або до їхніх далеко не «державницьких» учинків.

Індивідуально-стильовою нормою для мовотворчості прозаїка є проведення численних експериментів зі складними словами. Привертають увагу okazіональні іменники, що утворені комбінованими способами – найчастіше композицією (подекуди юкстапозицією) з додаванням суфіксів *-ик-*, *-ець-*, *-ач-*, *-енк-* або, навпаки, усіченням афіксів. Такі неолексеми здебільшого слугують стилістичним засобом вираження різного ступеня негативних характеристик конкретних або типових персонажів: – *Іди вже спати, перестрибни-гопченко!* (Брухт: 186); *Футбольні ворота – для багатьох найбільша святиня. Навіть легіони інфарктників, лікарєпоклонників, таблеткопоглиначів, вітаміноїдів міняють приймальню лікаря на дерев'яні трибуни стадіону...* (Зло: 349).

У романі «Південний комфорт» власне okazіональне слово *діскомфортник* фігурує як назва останнього розділу книжки. З одного боку, новотвір мотивують попередні назви розділів «Прислівник», «Займенник», «Прикметник», «Дієслово» – терміни, які номінують частини мови, і тому легко визначаємо, що okazіоналізм *діскомфортник* віддзеркалює термін *дієприкметник*, а з другого – вбачаємо

семантичний зв'язок іменника з назвою роману. У цьому ж творі кілька разів повторюються okazіоналізми *фантюреска*, *фантюрист*, які постають результатом словотворчої аналогії до лексем *гумореска*, *гуморист*: *Замкнена кімната, а в ній уже й не вбивство, а зникнення одразу двох людей! Ну! Едгар По й Агата Крісті! Я (Твердохліб) туди, я сюди – нема й сліду! Фантюреска!* (Південний комфорт: 68); *Фантюрист зник, а Твердохліб підвівся і спробував ходити по кімнатці* (Південний комфорт: 68) тощо.

Інші okazіональні іменники, зокрема *делінквент*, *едукованість*, *мерихлюндія*, *шпіньюпшонія*, втрачають словотвірну мотивацію поза лінійним, а подекуди й вертикальним контекстом і постають як неприродні слова, наприклад: *... чхати мені на їхні печатки й підписи, на папери, папірці й іншу мерихлюндію...* (Юлія: 62). Щоб зрозуміти, що саме означає слововживання *шпіньюпшонія* в реченні *Нам тепер головне – відбитися від цієї шпіньюпшонії, яка наповзає на Веселоярськ, мов стихійне лихо!* (Вигнання з раю: 423), потрібно «познайомитися» з персонажами роману «Вигнання з раю» *Пшонем* і *Шпинем* тощо.

Отже, потужний арсенал потенційних і власне okazіональних іменників, що різними способами змодельовані П. Загребельним у багатьох романах, засвідчує не лише гіперактивну здатність письменника до словотворення, а й підтверджує загальнонаукове положення про те, що авторські новотвори, віддзеркалюючи специфіку мовомислення та особливості вербальної комунікації тих чи тих соціальних верств української етноспільноти, мають безпосередній вплив на розвиток мовно-літературного стандарту, слугують цінною джерельною базою для його поповнення.

Городенська К. Г. Структура складних іменників у контексті семантичного синтаксису // Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 27–34.

Єрмоленко С. Я. Літературна норма і мовна практика : монографія / [Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А. та ін.] ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. – 320 с.

Клименко Н. Ф. Збільшувальні утворення // Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 2000. – С. 183–184.

Колоїз Ж. В. Антиномія okazіональності / узואальності і мовна норма // Вісник Харківського ун-ту: Серія Філологія. – Харків, 2009. – Вип. 56. – С. 3–6.

Коць Т. Про прескриптивну і дескриптивну норму в граматиці // Культура слова. – 2010. – Вип. 72. – С. 47–55.

Лоцинова І. С. Неолексика у творах письменників Дніпропетровщини : дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук зі спец. 10.02.01. – «Українська мова». – Дніпропетровськ, 2016. – 220 с.

Чабаненко В. А. Норми словотворення і мовна експресія // Мовознавство. – 1980. – № 2. – С. 13–20.

Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс : Мова, культура, влада. – Київ : Нац. акад. наук України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, 2000. – 288 с.

Умовні скорочення лексикографічних джерел

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проекту П. М. Мовчан, В. В. Німчук, В. Й. Клічак. – К. : Дніпро, 2009. – 1332 с.

СІС – Словник іншомовних слів / За ред. акад. АН УРСР О. С. Мельничука : Вид. друге, виправл. і доповн. – К. : Гол. Редакція УРЕ, 1985. – 968 с.

СУМ – Словник української мови: в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970–1980.

Умовні скорочення джерел фактичного матеріалу

Брухт. – Загребельний П. А. Брухт : Роман. – Харків : Фоліо, 2003. – 253 с.

Вигнання з раю. – Загребельний П. А. Вигнання з раю : Романи. – К. : Рад. письменник, 1986. – 456 с.

Диво. – Загребельний П. А. Диво : Роман. – Харків : Фоліо, 2006. – 638 с.

Добрий диявол. – Загребельний П. А. Добрий диявол // Твори в шести томах. – Т. 6. – К. : Дніпро, 1981. – 560 с.

Євпраксія. – Загребельний П. А. Євпраксія : Роман. – Харків : Фоліо, 2002. – 382 с.

Південний комфорт. – Загребельний П. А. Південний комфорт : Роман. – Харків : Фоліо, 2004. – 351 с.

Стовпо-творіння. – Загребельний П. А. Стовпо-творіння; Кавтаклізма. – Харків : Фоліо, 2005. – 286 с.

Розгін. – Загребельний П. А. Твори в шести томах. Том 1. Розгін : роман. – К. : Дніпро, 1984. – 550 с.

Тисячолітній Миколай. – Загребельний П. А. Тисячолітній Миколай : Роман : Ч. I. – Харків : Фоліо, 2003. – 399 с.

Тисячолітній Миколай. – Загребельний П. А. Тисячолітній Миколай : Роман : Ч. II. – Х. : Фоліо, 2004. – 461 с.

Юлія. – Загребельний П. А. Юлія, або Запрошення до самовбивства : Роман. – Х. : Фоліо, 2003. – 351 с.

Я, Богдан. – Загребельний П. А. Я, Богдан. – Харків: Фоліо, 2008. – 672 с.

REFERENCES

Horodenska, K. H. (1988). Structure of complex nouns in the context of semantic syntax. *Movoznavstvo*, 3, 27–34 (in Ukr.)

Yermolenko, S. Ya., Vybyk, S. P., Kots, T. A. et al. (2013). *Literary norm and language practice*. Nigyn: Aspekt-polihraf (in Ukr.)

Klymenko, N. F. (2000). Magnifying formations. In *Ukrainska mova: Entsyklopediia* (p. 183–184). Kyiv: «Ukr. entsykl.» (in Ukr.)

Koloiz, Zh. V. (2009). Antinomy of occasionalism / usualism and linguistic norm. In *Visnyk Kharkivskoho un-tu: Seriia Filolohiia*, 56, 3–6 (in Ukr.)

Kots, T. (2010). About the prescriptive and descriptive norm in grammar. *Kultura slova*, 72, 47–55 (in Ukr.)

Loshchynova, I. S. (2016). New vocabulary in the works of writers of Dnipropetrovsk region (Ph. D. Thesis, Ukrainian language). Dnipropetrovsk (in Ukr.)

Chabanenko, V. A. (1980) Norms of word formation and linguistic expression. *Movoznavstvo*, 2, 13–20 (in Ukr.)

Yavorska, H. M. (2000). Prescriptive linguistics as a discourse: Language, culture, power. Kyiv : Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni (in Ukr.)

LEGEND

VTSSUM – Busel, V.T. (Ed.) (2001). Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language. Irpin: VTF «Perun» (in Ukr.)

SIS – Melnychuk, O. S. (Ed.) (1985). Dictionary of foreign words. Kyiv: Hol. Redaktsiia URE (in Ukr.)

SUM – Dictionary of the Ukrainian language (11 vol.). (1970 – 1980). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

Brukht. – Zahrebelnyi, P. A. (2003). Brukht. Kharkiv : Folio (in Ukr.)

Vyhannia z raiu. – Zahrebelnyi, P. A. (1986). Vyhannia z raiu. Kyiv: Rad. pysmennyk (in Ukr.)

Dyvo. – Zahrebelnyi, P. A. (2006). Dyvo. Kharkiv : Folio (in Ukr.)

Dobryi dyiavol. – Zahrebelnyi, P.A. (1981). Dobryi dyiavol. In *Works in six volumes*. Vol. 6. Kyiv : Dnipro (in Ukr.)

Yevpraksiia. – Zahrebelnyi, P. A. (2002). Yevpraksiia. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Pivdennyi komfort. – Zahrebelnyi, P. A. (2004). Pivdennyi komfort. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Stovpo-tvorinnia. – Zahrebelnyi, P. A. (2005). Stovpo-tvorinnia; Kavtaklizma. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Rozghin. – Zahrebelnyi, P. A. (1984). Rozghin In *Works in six volumes*. Vol. 1. Kyiv: Dnipro (in Ukr.)

Tysiacholitnii Mykolai. – Zahrebelnyi, P. A. (2003). Tysiacholitnii Mykolai. P. I. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Tysiacholitnii Mykolai. – Zahrebelnyi, P. A. (2004). Tysiacholitnii Mykolai. P II. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Yuliia. – Zahrebelnyi, P. A. (2003). Yuliia, abo Zaproshennia do samovybvstva. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Ya, Bohdan. – Zahrebelnyi, P. A. (2008). Ya, Bohdan. Kharkiv: Folio (in Ukr.)

Статтю отримано 06.12.2017

Nataliia Holikova

INDIVIDUAL AUTHOR'S INNOVATIONS IN THE LANGUAGE STYLE OF PAVLO ZAHREBELNYI

The article analyzes substantive innovations in the artistic discourse of P. Zahrebelnyi. With the support for the category of occasionality and for the prescriptive and descriptive varieties of the linguistic norm, two groups of neo-lexemes are singled out: potential and actual occidental nouns. It was discovered that the novelties reflect the general tendency of the most active method of word formation – suffixal. The structure of stylistic values and peculiarities of the functioning of augmentatives and

deminutives were explored, which explains the constant semantic and stylistic convergence in the language of the writer's prose, as well as a number of actual occasionalizations of semantic and derivative, lexical and semantic, grammatical types, modeled using stylistic reception of speech games, reflecting a specific – often stylistically reduced – the tone of the artistic narrative, enrich the axiological field of the studied artistic discourse, at the same time removing the innovator norms of language and literary standard mostly in modern works of art (texts). It is concluded that individual authors' new developments have a direct influence on the development of the linguistic literary standard and serve as a valuable source for its replenishment.

УДК 81'42

Ганна Дядченко

«Я ТАМ КОЛИСЬ ЗУСТРІНУСЯ ІЗ ТІЛОМ...» (ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМА ТІЛО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ)

*У статті проаналізовано мовний вияв образної парадигми з лексико-семантичним центром **тіло** в сучасній українській поезії, зокрема висвітлено реалізацію мікропарадигм «зовнішній портрет» і «психоемоційний портрет людини», досліджено основні напрямки вербалізації поетичних мотивів у межах названої образної парадигми, описано розвиток образних парадигматичних рядів з лексичною домінантою **тіло**; з'ясовано відмінність компонентів досліджуваної образної парадигми за їхньою оцінністю. Автор статті робить висновок про реалізацію в сучасній поезії нової мовно-естетичної концепції соматизму **тіло** як засобу лінгвалізації образу людини.*

***Ключові слова:** образна парадигма, лексико-семантичний центр, мікропарадигма «зовнішній портрет», мікропарадигма «психоемоційний портрет людини», образний парадигматичний ряд, соматизм.*

*In the article lingual manifestation of the imaginative paradigm with the lexical and semantical centre **the body** in the modern Ukrainian poetry is analysed, the realization of the micro paradigms "human external portrayal" and "human emotional portrayal" is lighted up, the basic directions of the poetic motives verbalization inside these imaginative paradigms are investigated, the evolution of imaginative*